

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 16 травня 2025 року

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 16 травня 2025 року

Том 1

Одеса
2025

УДК 005.332.2(4):316.42(477)“364”“20”(062.552)
Є 24

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 16.05.2025 р.)*

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**

Є 24 **Європейські орієнтири розвитку України: нові виміри у воєнний час** : у 2 т. : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (Одеса, 16 травня 2025 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. – Одеса : Фенікс, 2025. – Т. 1. – 772 с.
ISBN 978-617-8430-61-0

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Європейські орієнтири України: нові виміри у воєнний час» містять результати наукових досліджень і практичних напрацювань вчених, фахівців і військовослужбовців, здійснені в умовах повномасштабної війни. У збірнику представлено як теоретичні, так і емпіричні дослідження у галузях філософії, загальної теорії держави і права, історії права, сучасних соціально-політичних процесів, соціології та психології.

Особливу увагу приділено аналізу загроз національній безпеці в конституційному, міжнародному та європейському правовому контекстах, а також питанням трудового, соціального, земельного, аграрного та екологічного права. Окремі розділи присвячено функціонуванню економіки та підприємництва в умовах євроінтеграції.

У збірнику також розглянуто проблематику цифрової трансформації, захисту інформації та кібербезпеки в умовах воєнного часу, методику викладання іноземних мов, перекладознавство, лінгвістику і журналістику. Висвітлено наукові здобутки в адміністративному, фінансовому, морському та митному праві, реформуванні судової системи, діяльності прокуратури, правоохоронних органів та адвокатури. Окремо проаналізовано питання кримінального права, кримінального процесу, кримінології, криміналістики, судової експертизи, медико-психологічного забезпечення правосуддя, а також аспекти цивільного, сімейного, господарського права, інтелектуальної власності та патентного судочинства. Розглянуто також актуальні питання діяльності бібліотек у закладах вищої освіти та фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник адресовано науковцям, викладачам, здобувачам вищої освіти, а також практикам у галузях права, економіки, соціології, політології, психології, філології, журналістики та кібербезпеки.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)“364”“20”(062.552)

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**

ISBN 978-617-8430-61-0

© НУ «Одеська юридична академія, 2025
© Автори статей, 2025

Ругало Богдан Андрійович

ВПЛИВ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА ПРАВА ЛЮДИНИ В УМОВАХ
МІЖНАРОДНИХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ 288

Taylor Alla

SOME THOUGHTS REGARDING WOMEN'S RIGHTS ADVOCACY IN ISLAMIC STATES 291

Фасій Анастасія Володимирівна

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ СТАНДАРТИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСІБ З ПСИХІЧНИМИ
РОЗЛАДАМИ 293

Чернявський Марк Віталійович

АДАПТАЦІЯ МИРОТВОРЧИХ ОПЕРАЦІЙ ООН ДО СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ: ГІБРИДНІ
ЗАГРОЗИ, ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ТА КІБЕРБЕЗПЕКА 297

Чорний Інеса

ІННОВАЦІЙНІ ЮРИДИЧНІ ПІДХОДИ ДО НОВИХ ВИКЛИКІВ У ПОЛЯРНИХ МОРСЬКИХ
ЗОНАХ: ЗМІЦНЕННЯ МІЖНАРОДНОГО УПРАВЛІННЯ В АРКТИЦІ ТА АНТАРКТИЦІ 300

СЕКЦІЯ 6. ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ МОРСЬКОЇ ТА МИТНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Кормич Борис Анатолійович

ЕКОЛОГІЧНА СТРАТЕГІЯ ДЛЯ МОРСЬКИХ ПОРТІВ УКРАЇНИ: ПРАВОВИЙ БАЗИС І
ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗУСИЛЛЯ 304

Аверочкіна Тетяна Володимирівна

ЩОДО ПРОТИДІЇ ЗАБРУДНЕННЮ ПОВІТРЯ ВІД МОРСЬКОЇ ТА ПОРТОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ .. 307

Федотов Олексій Павлович, Назарко Артем Аркадійович

АВТОРИЗАЦІЯ НА ПРОВАДЖЕННЯ МИТНОЇ БРОКЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ПРАВОВИЙ
АСПЕКТ 311

Батанова Людмила Олександрівна

ЗНАЧЕННЯ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ ПРИ ВИРІШЕННІ МИТНИХ СПОРІВ 315

Коваль Наталія Олексіївна

ОНОВЛЕНА НАЦІОНАЛЬНА ТРАНСПОРТНА СТРАТЕГІЯ УКРАЇНИ ТА РОЗВИТОК
ВНУТРІШНЬОГО ВОДНОГО ТРАНСПОРТУ 318

Малеева Ганна Леонідівна

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРИТЯГНЕННЯ ДО КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ВИННИХ
ОСІБ ЗА ЗАБРУДНЕННЯ МОРЯ 321

Сергєєв Юрій Володимирович

МОРСЬКА БЕЗПЕКА ТА ОХОРОНА ПІДВОДНИХ КАБЕЛІВ: ПЛАН ДІЙ ЄС 324

Барановська Валентина Федорівна

РЕФОРМУВАННЯ ПІДХОДІВ ДО ЕКОЛОГІЧНОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ 329

Гайдаржи Роман Андрійович

ДЕЯКІ НОВІ ПРАВОВІ ОСОБЛИВОСТІ В ЧАСТИНІ ЕКСПЛУАТАЦІЇ МИТНОГО СКЛАДУ,
СКЛАДУ ТИМЧАСОВОГО ЗБЕРІГАННЯ 332

СЕКЦІЯ 7. ПРОБЛЕМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СУДОУСТРОЮ, ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОКУРАТУРИ, ІНШИХ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ, АДВОКАТУРИ

Бакайнова Нана Мезенівна

СТАНДАРТИ ДИСЦИПЛІНАРНОГО ПРОВАДЖЕННЯ СТОСОВНО АДВОКАТА 337

Косюта Михайло Васильович

СПЕЦІАЛІЗОВАНА ЕКОЛОГІЧНА ПРОКУРАТУРА 342

Костенко Сергій Костянтинович

ДИСЦИПЛІНАРНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПРОКУРОРІВ: НАЦІОНАЛЬНА ПРАКТИКА ТА
ПРОБЛЕМИ ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ 345

Свида Олексій Георгійович

ДОБІР КАНДИДАТІВ НА СУДДІВСЬКІ ПОСАДИ: ОКРЕМІ ПИТАННЯ 348

СЕКЦІЯ 7.

ПРОБЛЕМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СУДОУСТРОЮ, ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОКУРАТУРИ, ІНШИХ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ, АДВОКАТУРИ

***Керівник секції:** завідувач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури, доктор юридичних наук, професор Бакаянова Нана Мезенівна*

***Секретар секції:** доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури, кандидат юридичних наук, доцент Кісліцина Ірина Олександрівна*

Бакаянова Нана Мезенівна

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
завідувач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури,
доктор юридичних наук, професор, адвокат, секретар дисциплінарної палати
КДКА Одеської області, голова Комітету з адвокатської етики Ради адвокатів
Одеської області, заслужений юрист України*

СТАНДАРТИ ДИСЦИПЛІНАРНОГО ПРОВАДЖЕННЯ СТОСОВНО АДВОКАТА

Однією з гарантій адвокатської діяльності, відповідно до ст. 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі – Закон), є особливий порядок дисциплінарного провадження стосовно адвоката [1], що відображує значення інституту дисциплінарного провадження для забезпечення належного виконання адвокатами професійних обов'язків.

Втім у національних стратегічних документах, які окреслюють актуальні напрямки реформ, перманентним пунктом у питаннях адвокатури залишається проблема *недостатності притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності* [2]. Враховуючи, що в 2012 році у розділі VI Закону законодавець доволі детально врегулював процедуру дисциплінарного провадження, виникають запитання, що саме мається на увазі, тобто що не задовольняє сучасних реформаторів у визначеній процедурі, а також, чи відповідають вимоги законодавства України сучасним стандартам дисциплінарного провадження, які діють в Європейському Союзі?

Особливо актуальним окреслене питання виглядає у зв'язку з прийняттям Європейської Конвенції про захист професії адвоката (далі – Конвенція) [3], положення якої матимуть обов'язковий характер, у випадку приєднання до неї держав, зокрема й України.

Виходячи з тексту Конвенції, можна шляхом виокремлення її положень визначити стандарти дисциплінарного провадження стосовно адвоката, зокрема:

1) підстави для притягнення адвокатів до дисциплінарної відповідальності повинні ґрунтуватися виключно на професійних стандартах поведінки, які передбачені законом і самі по собі відповідають правам і свободам, закріпленим у Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод; 2) розгляд дисциплінарних справ повинен здійснюватися незалежним та неупередженим дисциплінарним комітетом, створеним професійною асоціацією, або незалежним та неупередженим органом, або незалежним та неупередженим судом або трибуналом, створеним відповідно до закону; 3) розгляд дисциплінарних справ повинен бути своєчасним; 4) розгляд дисциплінарних справ здійснюється відповідно до вимог справедливого судового розгляду, згідно зі статтею 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод; 5) при розгляді дисциплінарних справ адвокат має право на вільний вибір адвоката і правничу допомогу адвоката; 6) право оскарження адвокатом рішення у дисциплінарній справі реалізується у незалежному та неупередженому суді або трибуналі, створеному відповідно до закону; 7) законність дисциплінарної процедури; 8) відсутність будь-якої дискримінації у дисциплінарному провадженні; 9) пропорційність при призначенні дисциплінарного стягнення; 10) застосування заборони на право заняття адвокатською діяльністю як вид дисциплінарної відповідальності виключно за найсерйозніші порушення професійних стандартів.

Науковий аналіз чинного законодавства України про адвокатуру та адвокатську діяльність, статистичні показники діяльності дисциплінарних палат кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури та узагальнення дисциплінарної практики Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури дозволяють визначити актуальні проблеми дотримання стандартів дисциплінарного провадження в Україні.

1. *Окремі недоліки правового регулювання.* Виходячи зі ст.ст. 33-41 Закону, дисциплінарна процедура стосовно адвокатів в Україні переважно відповідає стандартам, які передбачені Конвенцією. Водночас вбачається, що *закріплення принципів дисциплінарного провадження, зокрема й таких, як законність, відсутність дискримінації, пропорційність, повинно бути передбачено на рівні Закону.* Основоположним в ієрархії цінностей дисциплінарного провадження щодо адвокатів має бути визначений принцип верховенства права, відповідно до якого людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями.

Проблемою дисциплінарної практики є використання в Законі *широких та надто оціночних понять при формулюванні переліку діянь, які є підставою для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності.* Наприклад, до оціночних суджень можна віднести порушення правил адвокатської етики, що підриває авторитет адвокатури України, яке є непростим для кваліфікації, особливо, враховуючи, що за вчинення такого проступку передбачено дисциплінарну відповідальність у вигляді позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю (ч. 2 ст. 32 Закону).

У правовому регулюванні інституту дисциплінарної відповідальності адвоката привертає увагу *обмежений перелік видів дисциплінарних стягнень, який не*

дозволяє забезпечити дотримання принципу пропорційності при обранні виду дисциплінарного стягнення. Очевидним є те, що трьох дисциплінарних стягнень, визначених ст. 35 Закону, недостатньо задля досягнення мети дисциплінарної відповідальності.

Забезпечення стандарту своєчасності розгляду дисциплінарних справ вимагає, щоби дисциплінарні органи адвокатури мали ефективний інструмент оперативного розгляду скарг. У зв'язку з цим доцільно запровадити механізм спрощеного провадження, принаймні у справах, що стосуються незначних порушень. Спрощена дисциплінарна процедура гарантувала би, з одного боку, реалізацію прав адвоката у дисциплінарному провадженні, а з другого, була би здатною зберегти час та ресурси, які витрачаються на розгляд дисциплінарних справ.

2. *Проблема довіри до дисциплінарних органів.* Адвокати здійснюють адвокатську діяльність незалежно, підпорядковуються не особам, а певним вимогам, визначеним законом. Не перебуваючи при виконанні своїх професійних обов'язків у відносинах підлеглості, адвокати іноді досить критично сприймають дисциплінарний контроль, навіть з боку своїх колег, хоча наявність такого дисциплінарного контролю передбачена законом і є однією з гарантій виконання адвокатами публічно-правової функції з забезпечення реалізації права кожного на професійну правничу допомогу.

У свою чергу, скаргники також іноді вважають, що мають підстави для недовіри до дисциплінарного органу адвокатури, який складається з інших адвокатів, маючи уявлення, що адвокати будуть більш лояльними до колеги, ніж до особи, яка ініціювала питання про притягнення адвоката до відповідальності.

На теперішній час проблема довіри ускладнюється й тим, що після завершення строку, на який було обрано членів дисциплінарних палат, в умовах війни неможливо провести збори адвокатів та виборні конференції в регіонах з дотриманням встановлених законом вимог. Застосування принципу інституціонального континуїтету, який передбачає, що органи адвокатського самоврядування та їх члени продовжують виконувати свої повноваження до початку діяльності новосформованих органів адвокатського самоврядування та обрання їх нових членів [4], стало виходом з ситуації у період воєнного стану. Втім необхідність проведення виборів в адвокатурі є очевидною.

Задля вирішення окресленої проблеми висловлюються різні пропозиції, які коливаються від запровадження на законодавчому рівні нових дисциплінарних органів адвокатури – наприклад, дисциплінарного суду або дисциплінарних комісій, у тому числі й змішаного складу, до більш радикальних рішень – створення єдиного дисциплінарного органу для суддів, прокурорів та адвокатів. Слабким місцем таких ідей є доволі розмите розуміння поняття незалежності адвокатури від держави і будь-яких суб'єктів, які здатні вплинути на свободу здійснення адвокатської діяльності та дотримання адвокатом принципу незалежності.

У пояснювальному звіті до Конвенції про захист професії адвоката роз'яснюється, що «у деяких країнах професійні асоціації адвокатів *формально* ство-

рюються під егідою міністерства юстиції або інших органів. Підпорядкованість професійних асоціацій певним регуляторним вимогам та органам не суперечить незалежності, якою повинні користуватися професійні асоціації, за умови, що їхня автономія у здійсненні своєї діяльності, включаючи роль у консультаціях з питань законодавства, вільна від будь-якого впливу з боку виконавчої влади або інших державних органів, ефективно і беззаперечно забезпечується на практиці. Ця автономія повинна ґрунтуватися на механізмах, які гарантують, що вибори органів, відповідальних за управління професійними асоціаціями, тобто їхніх виконавчих органів, незалежно від того, як вони описані, відбуваються відповідно до застосовних правил відповідної асоціації та без зовнішнього втручання з будь-якого джерела» [5].

Втім пояснювальний звіт не містить роз'яснень щодо того, як саме дисциплінарний орган повинен зберегти незалежність, знаходячись у системі міністерства юстиції або іншого органу влади, і чи є доцільним його включення в цю систему *формально*?

Сучасний законодавчий підхід до незалежності адвокатури в Україні, за якого виключно адвокати можуть здійснювати повноваження з притягнення інших адвокатів до дисциплінарної відповідальності, породжує й запитання про можливість здійснення аналогічних функцій іншими адвокатами або органами, окрім дисциплінарних палат КДКА.

За Законом України «Про адвокатуру» 1992 р. (ст. 16) притягнення адвокатів до дисциплінарної відповідальності здійснювалось кваліфікаційно-дисциплінарними комісіями адвокатури, але *статутами адвокатських об'єднань також могло передбачатись накладення дисциплінарних стягнень на адвокатів-членів такого об'єднання* [6]. Втім окреслені положення законодавства були проблематичними у правозастосовній практиці через подвійну відповідальність та різні критерії оцінки проступку адвоката.

Таким саме важливим є розмежування повноважень між органами адвокатського самоврядування. До прикладу, регіональні ради, Рада адвокатів України, навіть з'їзд адвокатів України, який є вищим органом адвокатського самоврядування, не можуть втручатися в дисциплінарну процедуру, так само, як і КДКА не може перебирати на себе повноваження ради адвокатів регіону або конференції адвокатів регіону. Неприпустимість переймання не лише будь-яким органом адвокатського самоврядування, а й органами НААУ (комітетами, комісіями і т.д.), повноважень дисциплінарної палати вбачається обґрунтованою, адже забезпечує дотримання принципу правової визначеності й особливого порядку дисциплінарного провадження.

Процедура притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності, повинна здійснюватись на гуманістичних засадах, з урахуванням імперативних та диспозитивних норм щодо поведінки адвоката, а юридичні механізми недопущення упередженості, дискримінації чи іншого суб'єктивного впливу на хід дисциплінарного провадження варто встановити на законодавчому рівні.

Удосконалення інституту дисциплінарної відповідальності адвоката не обмежується окресленими пропозиціями. Стандарти дисциплінарного провадження у своїй сукупності виступають як правовий механізм захисту гуманістичних цінностей, відповідно до яких, адвокат, який вчинив дисциплінарний проступок, притягається до відповідальності в міру тяжкості свого проступку, у разі невинуватості, не повинен понести дисциплінарні стягнення, а скаржник, у свою чергу, реалізує передбачені законом правові можливості.

Список використаних джерел:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
2. Проект Плану відновлення України. Матеріали робочої групи «Юстиція». URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/justice.pdf>
3. Council of Europe Convention for the Protection of the Profession of Lawyer. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/publications/1522_final.pdf
4. Про затвердження роз'яснення щодо інституціонального континуїтету Національної асоціації адвокатів України та організаційних форм адвокатського самоврядування : Рішення Ради адвокатів України № 69 від 21.09.2020 р. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2020-09-21-r-shennya-rau-69_6332fad56de6e.pdf
5. Explanatory Report to the Council of Europe Convention for the Protection of the Profession of Lawyer. URL: <https://rm.coe.int/1680b4c6c0>
6. Про адвокатуру : Закон України від 19.12.1992 № 2887-XII. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2887-12#Text>

Ключові слова: адвокат, адвокатура, адвокатська діяльність, гарантії адвокатської діяльності, професійні стандарти, дисциплінарне провадження стосовно адвоката, дисциплінарна відповідальність адвоката, дисциплінарні стягнення, Європейська Конвенція захисту професії адвоката.

Keywords: lawyer, bar, professional activities of lawyers, guarantees of practice of law, professional standards, disciplinary proceedings against lawyer, advocate's disciplinary liability, disciplinary sanctions, Europe Convention for the Protection of the Profession of Lawyer.